

Feltarbeid: religion i nærmiljøet

Høsten 2009 sendte vi avgangselevne på Frogn videregående skole på besøk til ulike religiøse grupperinger i nærmiljøet som en del av introduksjonen til religionsfaget. Vi ønsket å gjøre dem bevisste på mangfoldet i religiøse uttrykk som til enhver tid utspiller seg rundt dem, og å få dem til å bli kjent med tenkemåten i faget og bruke fagterminologien selvstendig så tidlig som mulig. Erfaringene vi gjorde var i all hovedsak positive. Her er noen tanker rundt dette opplegget.

For det første, læreplanmålene: Vi valgte å ta utgangspunkt i målene om å presentere religions- og livssynsmangfoldet i lokalsamfunnet og storsamfunnet i Norge, diskutere ulike religionsdefinisjoner, presentere og drøfte ulike dimensjoner ved religionene og drøfte ulike former for religiøs søking i vår tid. Definisjoner og dimensjoner må man alltid arbeide mye med, men vi tenkte at ved å kombinere dette med å undersøke hva som rører seg i nærmiljøet, ville vi kunne gjøre begrepsapparatet litt mer virkelighetsnært for elevene. Erfaringene vi gjorde utover i skoleåret, var også at elevene var blitt flinke til å bruke de ulike dimensjonene ved religioner.

For det andre, tidsbruk: På Frogn skjer all undervisning i parallellagte fagdager, noe som innebærer at alle de tre uketimene i religion er lagt til samme dag. Vi satte av fire uker til introduksjonsdelen til faget, der to fagdager ble brukt til introduksjon av fagbegreper og forberedelse til feltarbeid, en fagdag ble brukt til feltarbeid og en fagdag til fremføringer. I etterkant ser vi at dette nok ble litt romslig tidsbruk. Det er selvfølgelig viktig å sette elevene godt inn i begrepsapparatet og oppgaven før de blir sendt ut på feltarbeid, så i starten er det ikke så mye tid å kutte ned på. Imidlertid valgte vi å gi elevene tid til feltarbeid i en fagdag, og nytteverdien av dette kan vurderes. For mange ble dette tid som de fikk brukt godt, mens det for andre ble en "fritime". Rent praktisk er det heller ikke alltid at det er mulig å besøke en religiøs organisasjon midt på dagen en hverdag, i hvert fall ikke hvis man skal overvære en rite. Noen valgte derfor å gjøre feltarbeidet sitt i helgen eller på kvelden, og benyttet fagdagen til avspasering eller veiledning med oss. En mulig løsning her kan være å avtale med elevene at de får avspasere senere i skoleåret, for eksempel i russetiden, som uansett ikke er like effektiv fagtid.

Når det gjelder fremføringene av feltarbeidene, satte vi av en fagdag (altså tre skoletimer) til dette, noe som ble nokså knapt. Det var viktig for oss at de fremførte for hverandre og ikke bare for læreren, for at de skulle bli bevisste på det religiøse mangfoldet rundt seg og lære av hverandre. Flere grupper hadde virkelig gjort seg flid med oppgaven og hadde altfor mye å formidle. Her vil vi anbefale å si tydelig fra til elevene i forkant om at de er nødt til å passe tiden, og eventuelt legge dette inn som et vurderingskriterium som spiller inn på karakteren. Det går også an å gi elevene i oppgave å gi respons til hverandre for å sikre seg at de lytter aktivt til hverandre. Da vil man behøve mer tid.

Religion i nærmiljøet

Dere skal besøke en religiøs organisasjon eller et religiøst fenomen som finnes i nærmiljøet deres. Her skal dere intervjuere en representant og, hvis mulig, overvære en rite. Formålet med opplegget er:

- å lære om viktige begreper og temaer i faget religion og etikk
- å lære om ulike tilnærminger til fenomenet religion (innenfra-utenfra-perspektiv, substansielle og funksjonelle religionsdefinisjoner, dimensjoner ved religion)
- å kartlegge religion i nærmiljøet
- å trene på å bruke religionsvitenskapelige metoder til å forstå hva religion er, hva religion gjør og hvordan vi kan sammenlikne ulike religioner

Dette skal dere presentere for klassen:

1. En kort presentasjon av den religiøse organisasjonen/fenomenet. Hvor holder den/det til? Hvor lenge har det holdt til i nærmiljøet deres? Hvor mange medlemmer regnes inn? Vil dere kalle organisasjonen/fenomenet monotelistisk? Polyteistisk? Ateistisk? Panteistisk? Holistisk? Begrunn.
 2. En presentasjon av personen dere snakket med, hva han/hun fortalte om sitt forhold til religionen/organisasjonen/fenomenet, hvor ofte personen praktiserer religionen, hvor, når og med hvem. Aktuelle dimensjoner: alle de sju kan trekkes inn her.
 3. En kort beskrivelse av bygningen/stedet dere besøkte. Er det for eksempel en kirke med lange tradisjoner i nærmiljøet, et nybygg (kanskje kontroversielt?), et omgjort bygg, hjemme hos noen? Hvordan er utsmykningene og symbolene, hvordan viser de hva de står for ved hjelp av materielle elementer?
 4. En kort beskrivelse av riten dere overvar. Hvem deltok? Hvor viktig er denne riten i religionen/organisasjonen, og hva er formålet med den? Er det en overgangsrite, en kalenderrite, en hverdagsrite? Begrunn.
 5. Forklar hvorfor organisasjonen/fenomenet kan kalles en religion eller hvorfor det eventuelt ikke kan det. Drøft ved hjelp av ulike definisjoner og dimensjoner (se læreboka).
 6. Oppsummer med egne tanker rundt det dere har opplevd. Husk å oppgi kilder! Tidsramme for fremføringen: Ca 10 minutter.
- Presentasjonen deres er god når dere:**
- dekker alle de seks hovedpunktene
 - fordeler fremføringen godt mellom deltakerne
 - presenterer klart og tydelig, med god struktur i oppbyggingen
 - fremhever sentrale poenger ved organisasjonen/fenomenet
 - bruker fagbegrepene tydelig og relevant
 - viser forståelse for tankene til dem dere har snakket med, og gjengir dem på en respektfull måte. Dersom dere har innvendinger til tankene dere har møtt, må disse begrunnes saklig
 - viser selvstendige og velbegrunnede tanker rundt det dere har opplevd under feltarbeidet

Våre elever gikk i grupper på to til tre. For at alle skal få bidratt godt, kan det være best at de arbeider parvis, men i og med at vi hadde begrenset med tid til fremføringene, ble det nødvendig at de fleste var treergrupper. I en klasse på 30 elever vil da ti grupper som bruker ti minutter hver, så vidt komme innenfor tidsrammen for tre skoletimer. En ulempe med treergrupper er som kjent at noen kan falle for fristelsen til å seile på andres arbeid. For å forhindre dette, satte vi som et vurderingskriterium at de fordelte fremføringen godt seg imellom, og ga beskjed om at de i utgangspunktet ville få en felles vurdering, men at vi åpnet for individuelle karakterer dersom det skulle vise seg å være nødvendig. Det ble det stort sett ikke. Vi valgte i og for seg å sette måloppnåelse (høy/lav/middels) og ikke karakter på dette prosjektet, blant annet med tanke på at det var et gruppearbeid der innsatsen til gruppemedlemmene kunne variere noe.

Når det gjelder valg av religiøst fenomen å oppsøke, lot vi elevene få nokså vide rammer. Noen ville gjerne benytte anledningen til å oppsøke grupper som de oppfattet som litt aparte, som Jehovas Vitner eller Scientologikirken, mens andre så etter religiøse trekk ved yogasenteret, snowboardklubben sin eller helsekostbutikken. Ved å la dem få velge selv fikk vi spilt på nysgjerrigheten deres, og når enkelte av fenomenene de oppsøkte, befant seg i randsonen av hva som kan kalles en religion, fikk vi også sett religionsdefinisjonene i praksis.

Til sist vil vi si at vi kun har gjennomført dette opplegget med ett kull religionselever. Feltarbeid kan være et tidkrevende prosjekt hvis man ikke planlegger nøye nok, og de to siste årene har vi ikke tatt oss tid til dette. Imidlertid vil vi si at læringsutbyttet er såpass stort for forståelsen av faget, at vi ønsker å ta opp igjen feltarbeidet med neste kull. Begrepsapparatet, bruken av de ulike dimensjonene og forståelsen av religionsdefinisjonene synes vi jevnt over ble bedre i det kullet der vi hadde feltarbeid, enn i kullet etter, der vi ikke hadde det. Vi opplevde at det å utforske religion i nærmiljøet, ble en fin måte å få opp nysgjerrigheten for faget på, og på mange måter også en døråpner for å forstå at religion er så mye forskjellig, avhengig av hvilke definisjoner man tar utgangspunkt i.

Lina Snoek (f. 1973)

Cand.philol. med hovedfag i religionsvitenskap,
lektor ved Frogn videregående skole.

Adresse: linaesnoek@gmail.com

Siw Fjelstad (f. 1960)

Erfaringsbasert master i RLE/religion og etikk, lektor ved Frogn videregående skole.

Adresse: siw.fjelstad@frogn.vgs.no